

JESENKA RICL □ Muzej Slavonije, Osijek

Uvod. Industrijska baština vrijedan je segment kolektivne memorije i identiteta lokalnih zajednica. Strojevi, alati, pogoni i radnički domovi svjedoče o tehnološkom razvoju, ali i o socijalnim i ekonomskim procesima koji su oblikovali suvremeno društvo. U vremenu kad se brojni industrijski lokaliteti zatvaraju, ruše ili prepuštaju zaboravu muzeji preuzimaju ključnu ulogu u njihovu dokumentiranju, očuvanju i interpretaciji. No da bi industrijska baština bila doista zaštićena, nužno je uključiti i publiku – osobito generacije koje nisu imale neposredan doticaj s industrijskim načinom života.

Upravo stoga razvoj publike postaje neizostavan dio muzejske prakse u području industrijske baštine. Projekt *Virtual Reality Archive Learning*, koji je Muzej Slavonije provodio s partnerima iz nekoliko europskih zemalja, fokusirao se na inovativne pristupe koji spajaju digitalne tehnologije, edukaciju i uključivanje posjetitelja u rad muzeja. U nastavku članka analiziramo provedbu tog projekta kao primjera dobre prakse, a zatim slijedi pregled i interpretacija odabranih projekata Muzeja Slavonije u tom području djelovanja. Cilj je istaknuti metode koje najuspješnije angažiraju publiku i pridonose dugoročnoj valorizaciji industrijske baštine.

Razvoj publike kao temelj interpretacije industrijske baštine

Suvremeni muzeji napuštaju ulogu pasivnih čuvara predmeta i sve češće djeluju kao prostori društvenog dijaloga, angažiranog sudjelovanja i uključivanja zajednice u tumačenje baštine. U tom procesu koncept razvoja

sl.1. Sapun za pranje i čišćenje u originalnoj ambalaži Ominol, Tvornica sapuna Georga Schichta Osijek, 30-tih godina 20. st., Zbirka ambalaže i reklamnih predmeta, Muzej Slavonije

sl.2. Reklama Elida njega kože, Zbirka sitnog tiska, autori Jugoslavensko d.d. Schicht-Lever i Štamparski zavod Krbavac i Pavlović, 1926. - 1941.

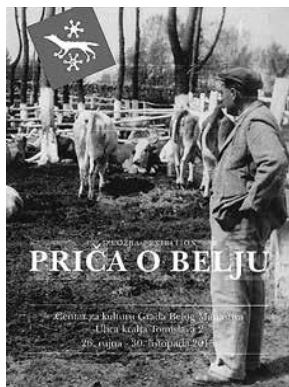
publike (engl. *audience development*) postaje ključan alat za redefiniranje muzejske uloge u društvu. Razvoj publike obuhvaća strategije kojima se nastoji proširiti, diversificirati i aktivno uključiti publiku, a temelji se na ideji da kulturna baština dobiva puni smisao tek u interakciji s korisnicima (European Commission, 2017.).

Prema smjernicama Europske komisije i programa *Creative Europe*, razvoj publike ne podrazumijeva samo povećanje broja posjetitelja, nego i produblivanje odnosa s postojećom publikom, angažman zajednice te pristupačnost sadržaja različitim društvenim skupinama.

U kontekstu industrijske baštine to znači prilagodbu interpretacijskih praksi širokom rasponu korisnika – od djece i mladih, preko obitelji, do starijih osoba koje su možda i same bile sudionici određenih industrijskih procesa.

Institucionalni okvir u Hrvatskoj sve više prepoznaje važnost razvoja publike kao sastavnog dijela muzejske

Industrijska baština vrijedan je segment kolektivne memorije i identiteta lokalnih zajednica. Strojevi, alati, pogoni i radnički domovi svjedoče o tehnološkom razvoju, ali i o socijalnim i ekonomskim procesima koji su oblikovali suvremeno društvo.

sl.3. Naslovna stranica depijana izložbe „Priča o Belju”, 2015. godine

sl.4. Izložba „Osječko”, autor Domagoj Topić

strategije. Nacionalna strategija razvoja kulture do 2030. godine ističe digitalnu transformaciju i uključivost kao prioritete kulturnog sektora. U tom kontekstu tehnička i industrijska baština, često percipirana kao „muška”, „stručna” ili „zastarjela”, treba biti reinterpretirana novim formatima koji omogućuju osobnu povezanost, emocionalnu angažiranost i višeslojnu edukaciju publike (UNESCO, 2015.).

Jedan od ključnih izazova u promociji industrijske baštine jest njezina apstraktnost za mlađe naraštaje – strojevi, procesi i prostori koji su izgubili svoju izravnu funkciju zahtijevaju dodatna sredstva tumačenja. Pritom su važni interaktivni alati poput virtualne stvarnosti, digitalnih arhiva i *storytelling* formata, koji ne samo da prenose informacije, već omogućuju i emocionalno uranjanje korisnika u prošlost. Takvi alati stvaraju novu vrijednost u procesu razvoja publike, a njihova primjena sve češće postaje temelj muzejskih projekata koji se bave industrijskom baštinom.

Studija slučaja: Muzej Slavonije kao primjer dobre prakse

Industrijska baština Osijeka i okolne regije svjedoči o stoljećima gospodarskoga, tehnološkoga i društvenog razvoja, no istodobno je zbog deindustrijalizacije i promjena urbanog krajolika izložena riziku od zaborava. Muzej Slavonije posljednjih je godina razvio niz inicijativa koje pokazuju kako se taj segment kulturne baštine može interpretirati na suvremen, angažiran i društveno koristan način. Putem izložbenih projekata, edukativnih programa i međunarodne suradnje Muzej spaja lokalnu povijest s digitalnim tehnologijama i participativnim metodama rada, stvarajući nove oblike povezivanja za-

jednice s njezinim industrijskim nasljeđem. Ovo poglavlje donosi pregled najvažnijih aktivnosti i projekata koji ilustriraju potencijal muzejâ da budu ne samo čuvari prošlosti već i pokretači kulturne i društvene revitalizacije.

Interpretacija industrijske baštine putem tiskane građe.

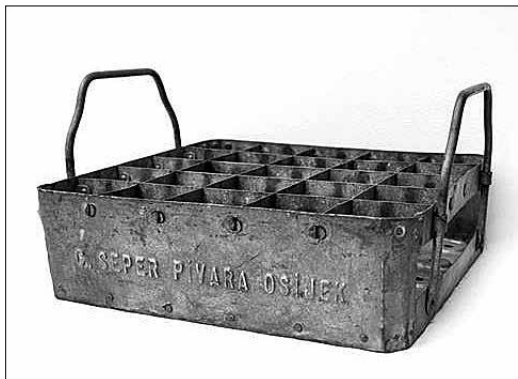
Jedan od reprezentativnih primjera aktivnosti kojom je Muzej Slavonije promicao industrijsku baštinu Osijeka jest analiza tiskane građe tvornice Saponia objavljena 2021. godine u stručnom radu kustosica Marine Vinaj i Ivane Knežević Križić. Riječ je o sustavnom istraživanju i muzejskom dokumentiranju promotivnih i ambalažnih materijala (etiketa, kataloga, reklama, uputa za upotrebu) nastalih od kraja 19. do sredine 20. stoljeća. Interpretacijom te građe autorice su upozorile na višeslojnu vrijednost industrijskog dizajna kao nositelja ekonomskoga, kulturnoga i vizualnog identiteta grada. Promjene u grafičkim rješenjima, sloganu i jeziku upotrijebljenom na etiketama prate razvoj tržišnih odnosa, modernizaciju higijenskih navika te rodne i potrošačke predloške. (sl. 1. i 2.) Zahvaljujući takvoj analizi, Saponia se pozicionirala kao ključni subjekt industrijskoga, ali i urbanog razvoja Osijeka. Osobitost tog pristupa jest spajanje bibliotekarskih i muzeoloških metoda – građa se ne promatra samo kao povijesni dokument, već kao polazište za širu interpretaciju društvenih promjena. Rad dodatno naglašava važnost sustavnog prikupljanja, obrade i kontekstualizacije industrijskog nasljeđa u muzejima te pridonosi valorizaciji korporativne baštine u lokalnome i nacionalnom kontekstu. Dokumentacija je ključni element u očuvanju i interpretaciji industrijske baštine jer pruža uvid u proizvodne procese, radne uvjete i društveni kontekst industrijskog razvoja (Zlatic i Krtalić, 2017.).

Priča o Belju – interpretacija i potencijali revitalizacije.

Izložba autorica Ksenije Katalinić i Mirele Ravas *Priča o Belju*, realizirana 2014. godine, temeljila se na interdisciplinarnom pristupu obradi industrijske i poljoprivredne baštine Baranje. Uz pomoć fotografija, tekstova i predmeta iz svakodnevice radnika prikazano je više od tri stoljeća povijesti razvoja Belja kao jednog od najvažnijih gospodarskih sustava u regiji. Naglasak je stavljen na industrijalizaciju poljoprivrede, modernizaciju proizvodnje, društvene odnose i radničku kulturu. (sl.3.) Izložba je integrirala vizualne elemente s autentičnim predmetima i multimedijom, čime je ostvarena emocionalna i edukativna povezanost s posjetiteljima. Posebnu vrijednost čini uključivanje priča radnika i lokalne zajednice, čime je baština interpretirana kao živa i dinamična komponenta društva. Izložba je pridonijela jačanju svijesti o važnosti dokumentiranja i predstavljanja gospodarske prošlosti Baranje i njezine uloge u oblikovanju regionalnog identiteta. Kako ističe Ičko (1998.), kvaliteta revitalizacije industrijskih prostora ovisi o cjelovitom pristupu koji objedinjuje očuvanje autentične arhitekture i integraciju novih funkcija bez gubitka povijesnog identiteta prostora.

U kontekstu budućih potencijala istraživanja pokazuju da baština Belja ima važnu ulogu u razvoju kulturnog turizma i regionalnog identiteta, a održiva revitalizacija takvih kompleksa, kako ističe Horvat (2013.), temelji se na očuvanju i interpretaciji autentičnih prostora, uključivanju interaktivnih i participativnih sadržaja poput multimedijских prezentacija, vođenih tura i degustacija hrane i pića te na povezivanju s lokalnim gospodarstvom i zajednicom putem suradnje s OPG-ovima, školama i kulturnim institucijama. Prenamjena povijesnih skladišta, pogona

sl.5. Ormari za rublje i odijela, iz spavaće sobe, Tvornica Josipa Povischil, Osijek, vrijeme izrade 1930., Zbirka namještaja, Muzej Slavonije

sl.6. Gajba za pивske boce Pivare C. Šepera, Osijeka, vrijeme izrade 1. pol. 20. st., Zbirka ambalaže i reklamnih predmeta, Muzej Slavonije

i radničkih naselja u interpretacijske centre, muzejske postave i prostore za kulturno-turističke aktivnosti mogla bi znatno pridonijeti prepoznatljivosti Baranje kao destinacije kulturnoga i enogastronomskog turizma (Horvat, 2013.). Na taj se način industrijska i poljoprivredna baština ne čuva samo u muzejskim postavima nego postaje pokretač održivoga lokalnog razvoja i nositelj novoga kulturnog identiteta regije.

Osječko: od industrijske i obrtničke prošlosti do kulturno-turističkog brenda. Izložba *Osječko* (2016.) osmišljena

je kao sveobuhvatan prikaz materijalne i nematerijalne baštine Osijeka utemeljen na više od stoljeća sustavnog rada Muzeja Slavonije. Od samih početaka potkraj 19. stoljeća Muzej je prikupljao predmete vezane za kulturu, povijesnu i gospodarsku prošlost grada i regije, od arheoloških nalaza i starih tiskovina do predmeta umjetničkog obrta i industrijske proizvodnje. (sl.4.)

Postav izložbe prikazuje Osijek kao važno obrtničko i industrijsko središte, a ističe proizvodnju kože, tekstila, stakla, keramike, metala i drva, kao i dizajn predmeta koji su obilježili svakodnevni život grada. Posjetitelji mogu prepoznati simbole osječke baštine poput Osječ-kog piva, kekse Jadro, radova Julija Knifera ili skladbi Franje Kuhača, ali i otkriti manje poznate činjenice o lokalnoj proizvodnji žarulja, bicikala, žigica, namještaja i tekstila.

Izložbom se nastojala skrenuti pozornost na značenje Osijeka u kulturnoj i industrijskoj povijesti Hrvatske te potaknuti građane i posjetitelje da prepoznaju vrijednost lokalnog identiteta. Ona nije bila samo prilika za prezentaciju predmeta koji su rijetko ili nikada nisu izlagani, nego i vrijedan edukativni i istraživački doprinos očuvanju kolektivne memorije grada. Poseban je naglasak stavljen na bogatu industrijsku i obrtničku tradiciju grada: proizvodnju kože, tekstila, stakla, keramike, metala i drva, ali i na predmete koji su obilježili urbani život i identitet Osijeka.

Povijesni kontekst industrijalizacije, koji detaljno opisuje Brekalo (2022.), pokazuje da je Osijek već od sredine 19. stoljeća bio jedno od vodećih industrijskih središta Hrvatske. U prvoj, obrtničko-manufakturnoj fazi (1853. – 1870.) i drugoj, željezničkoj fazi (1870. – 1918.), nastale

Suvremeni muzeji napuštaju ulogu pasivnih čuvara predmeta i sve češće djeluju kao prostori društvenog dijaloga, angažiranog sudjelovanja i uključivanja zajednice u tumačenje baštine.

sl.7. Ilustrirani poster tvornice OLT, Osijek, Zbirka postera, Muzej Slavonije

Jedan od ključnih izazova u promociji industrijske baštine jest njezina apstraktnost za mlađe naraštaje – strojevi, procesi i prostori koji su izgubili svoju izravnu funkciju zahtijevaju dodatna sredstva tumačenja.

su ključne tvornice poput Bauerove pivovare, Šeperove pivovare i tvornice leda, Saponije, Tvornice namještaja Povischil i Kaiser, Tvornice žigica Drava i više staklana. (sl.5. i 6). Ta su industrijska poduzeća oblikovala urbani prostor grada, stvarala radnička naselja i razvila Osijek u gospodarsko središte istočne Hrvatske. Brekalo naglašava kako je upravo spoj povoljnoga geoprometnog položaja, tradicije obrtništva i dostupnih sirovina omogućio stvaranje prepoznatljivoga industrijskog identiteta grada. Takav povijesni okvir potvrđuje potencijal industrijske baštine za kulturni turizam i urbani razvoj.

Kako ističu Borić Cvenić, Mesić i Poljak (2022.), revitalizacija napuštenih ili zapuštenih industrijskih kompleksa može postati temelj kulturnih i kreativnih industrija, dok Horvat (2020.) naglašava važnost očuvanja autentičnih prostora i uključivanja interaktivnih sadržaja u muzejsku praksu. Tako izložba *Osječko* služi kao primjer kako muzeološka interpretacija povezuje prošlost i sadašnjost, istodobno potičući svijest o važnosti očuvanja industrijske baštine kao pokretača održivog razvoja i kulturnog identiteta Osijeka.

VIRAL – digitalna interpretacija industrijske baštine i novi kurikulumi za starije generacije. Međunarodni projekt VIRAL – *Virtual Reality Archive Learning* provodio se od 2018. do 2021. godine unutar programa Erasmus+ Europske unije, u sklopu strateških partnerstava za obrazovanje odraslih (2018-1-AT01-KA204-039209). Projekt je okupio konzorcij institucija iz Austrije, Hrvatske, Njemačke, Portugala, Švedske i Ujedinjenog Kraljevstva, a činili su ga muzeji, arhivi, obrazovne i kulturne ustanove te specijalizirane organizacije za digitalne tehnologije i obrazovanje odraslih. Među partnerima su bili Muzej Slavonije iz Hrvatske, Stadtarchiv Dornbirn iz Austrije,

Elderberry AB iz Švedske, E-learning Studios iz Ujedinjenog Kraljevstva te obrazovne i kulturne institucije iz Portugala i Njemačke, koje su zajedno djelovale u regijama s bogatom industrijskom baštinom.

Projekt je proizašao iz društveno-ekonomskog konteksta obilježenoga dugotrajnim procesima deindustrijalizacije i posljedicama globalne ekonomske krize iz 2008. godine, kada su mnoga europska industrijska središta doživjela propast pogona, masovna otpuštanja radnika i gubitak lokalnog identiteta. U takvim sredinama, u kojima su nekoć prevladavali industrijski kompleksi i radnička naselja, urbani se prostor suočavao s propadanjem, a lokalne zajednice s ekonomskom i socijalnom nesigurnošću. Istodobno je suvremena industrija ušla u fazu tzv. industrije 4.0, obilježenu digitalizacijom, automatizacijom i primjenom robotike, što je značilo da su tradicionalna radna mjesta nestajala, a nova su zahtijevala potpuno drukčije kompetencije, osobito digitalne vještine i sposobnost prilagodbe novim tehnologijama. (sl.7.)

Jedan od najvažnijih rezultata projekta bila je VR produkcija *The transformation of the world and the history of the Rüsche-Werke* (<https://www.viraltraining.net/productions>), koja posjetitelje vodi kroz povijest industrijalizacije Dornbirna i kroz globalne promjene što ih je donijela industrijska revolucija. (sl.10.) U interaktivnoj virtualnoj dionici svijet užarenog željeza, dimnjaka i radničkih sudbina oživljava kroz priče četiriju likova – vlasnika, inženjera, prisilnog radnika i radnika, koji prenose svoja iskustva i osobne doživljaje. U slobodnom istraživanju virtualnog prostora posjetitelji otkrivaju arhivske fotografije, uspoređuju povijesne i suvremene prostore te promišljaju o radnim uvjetima, društvenim promjenama i tehnološkom napretku. Ta VR tura, danas dio povijesne staze *StadtSpuren* u Dornbirnu, istodobno je edukativni alat za odrasle polaznike i stručnjake u području baštine

te primjer kako se industrijska prošlost na angažiran i emocionalan način može približiti suvremenoj publici. Time *VIRAL* demonstrira potencijal industrijske baštine da istodobno očuva sjećanje, potakne profesionalnu prilagodbu i inspirira nove oblike kulturne interpretacije.

Upravo je u tom kontekstu projekt *VIRAL* ponudio inovativno rješenje povezujući digitalnu interpretaciju industrijske baštine s obrazovnim programima namijenjenima starijim generacijama. Polaznici su putem kurikuluma razvijenih u sklopu projekta stjecali nova znanja s područja digitalnih alata, virtualne i proširene stvarnosti te 360-stupanjske videoprodukcije, a industrijska baština služila je kao polazište za praktično učenje i stjecanje novih kompetencija. Time je projekt omogućio da industrijska baština ne ostane samo dokumentirana i očuvana u digitalnom obliku, nego da postane sredstvo socijalne uključenosti, profesionalne prilagodbe i ponovnog uključivanja odraslih osoba u radne i obrazovne procese. (sl.9.)

Spajanjem muzeološke prakse, digitalnih tehnologija i cjeloživotnog učenja, *VIRAL* je pokazao kako nasljeđe industrijskog doba može istodobno očuvati identitet lokalne zajednice i otvoriti nove profesionalne prilike za naraštaje koji su obilježili nekadašnji industrijski procvat Europe.

Rasprava. Analiza višedimenzionalnih pristupa Muzeja Slavonije interpretaciji industrijske baštine pokazuje da suvremeni muzeji u Hrvatskoj imaju kapacitet i stručnost odgovoriti na izazove deindustrijalizacije, gubitka lokalnog identiteta i promjene društvenih potreba. Izložbenim projektima poput *Osječčkog* i *Priče o Belju* muzeološki tim uspješno je povezao materijalnu i nematerijalnu baštinu s urbanim i regionalnim identitetom stvarajući emocionalnu i edukativnu vezu između prošlosti i sadašnjosti. Takvi programi nadilaze tradicionalnu prezentaciju predmeta jer publiku aktivno uključuju u interpretaciju industrijske prošlosti, što potvrđuje važnost participativnih i interaktivnih metoda u razvoju publike.

Iskustva Muzeja Slavonije uklapaju se u širi europski kontekst, u kojemu procesi deindustrijalizacije i urbane transformacije ističu potrebu za kreativnim iskorištavanjem industrijske baštine. Transformacija regije Ruhr

putem projekta IBA Emscher Park (1989. – 1999.) pokazuje da integrirani pristupi, koji povezuju očuvanje industrijskih prostora, razvoj kulturnih ruta i uključivanje lokalne zajednice, mogu stvoriti dugoročne kulturne i ekonomske učinke (Božić i Gašparović, 2007.). Slično tome, revitalizacija napuštenih industrijskih kompleksa u Osijeku i okolici, kako ističu Borić Cvenić, Mesić i Poljak (2022.), ima potencijala za razvoj kulturnih i kreativnih industrija te za jačanje kulturnog turizma, dok Pauletta, Lekić i Dabo (2022.) naglašavaju važnost uključivanja lokalne zajednice radi održive valorizacije kulturnih resursa.

Međunarodni projekt *VIRAL – Virtual Reality Archive Learning* dodatno potvrđuje važnost integriranja digitalne tehnologije u očuvanje i interpretaciju industrijske baštine. Projekt je razvijen u kontekstu europskih izazova potaknutih deindustrijalizacijom, masovnim otpuštanjima radnika i potrebom prekvalifikacije starijih, a njegov je fokus bio na povezivanju digitalne interpretacije baštine s obrazovnim programima cjeloživotnog učenja (European Commission, 2017.; Turk Joksimović, 2021.). Integracija VR i AR tehnologija u edukativne module za odrasle pokazuje da industrijska baština može biti polazište za inovativne programe koji potiču socijalnu uključenost i profesionalnu prilagodbu, istodobno čuvajući identitet lokalne zajednice.

Uspješnost navedenih projekata uvelike proizlazi iz međusektorske suradnje muzeja s akademskim institucijama, lokalnim zajednicama i europskim partnerima. Time se potvrđuje suvremena muzeološka teza da autentično i trajno razumijevanje industrijske baštine ne može postojati bez aktivnog uključivanja zajednice koja ju je oblikovala i koja kroz nju prepoznaje vlastiti identitet

sl.8. Autorica Andrea Perko, predstavljanje projekta „Virtual Reality Archive Learning“ u Osijeku, 2021. godine

sl.9. Jesenka Rici tijekom izlaganja o projektu *VIRAL* na Festivalu inovacija u Mostaru gdje su predstavljeni primjeri virtualnih inovacija, 2019. godine

sl.10. VR produkcija kao dio povijesne rute StadtSpuren koja govori o industrijskoj povijesti austrijskog gradića Dornbirn, snimak zaslona

(Pauletta, Lekić i Dabo, 2022.; MDC, 2020.). Tim primjerima Muzej Slavonije potvrđuje činjenicu da muzeji danas nisu samo čuvari prošlosti nego i aktivni akteri društvenih promjena koji mogu potaknuti kulturnu, edukacijsku i gospodarsku revitalizaciju lokalnih sredina.

Zaključak. Industrijska baština vrijedan je, ali često zanemaren segment kulturnog nasljeđa koji svjedoči o gospodarskoj, društvenoj i tehnološkoj povijesti lokalnih zajednica. Istraživanje provedeno ovom studijom slučaja pokazuje da muzeji poput Muzeja Slavonije mogu imati ključnu ulogu u revitalizaciji i reinterpetaciji industrijske baštine ako svoje programe temelje na višedimenzionalnom pristupu koji spaja lokalnu povijest, suvremene tehnologije i participativne metode rada s publikom.

Primjeri poput izložaba *Osječko* i *Priča o Belju* te međunarodnog projekta *VIRAL* pokazuju da se uspjeh interpretacije industrijske baštine postiže kada se materijalni i nematerijalni elementi prošlosti povežu s potrebama današnjeg društva. Kreativnom uporabom digitalnih tehnologija, uključivanjem zajednice i poticanjem cjeloživotnog učenja industrijska baština prestaje biti pasivno nasljeđe i postaje aktivan čimbenik društvenoga i kulturnog razvoja. Muzeji time nadilaze svoju tradicionalnu ulogu čuvara predmeta i postaju posrednici između prošlosti i budućnosti, osiguravajući tako da se lokalna povijest ne samo sačuva već i aktivno primjenjuje u oblikovanju identiteta i jačanju društvene kohezije.

Takvi modeli rada upućuju na važnost sustavne institucionalne i financijske potpore jer samo dugoročne strategije i stabilni resursi mogu osigurati da industrijska baština uistinu postane pokretač kulturnoga i kreativnog razvoja. Studija potvrđuje da se muzeološkim radom, međusektorskom suradnjom i međunarodnim projektima može stvoriti održiv okvir u kojemu industrijsko nasljeđe postaje izvor znanja i inspiracije te prilika za nove generacije, dok istodobno pridonosi kvaliteti života lokalne zajednice.

LITERATURA

1. Borić Cvenić, Marta, Hrvoje Mesić i Roko Poljak. „Revitalizacija zaboravljene industrijske baštine grada Osijeka kao potencijal razvoja kulturnih i kreativnih industrija”. *Informatologija* 55, br. 3-4 (2022): 232-245. <https://doi.org/10.32914/i.55-3-4-3>
2. Božić, Nikša i Sanja Gašparović. „IBA Emscher park: kreativni pristup industrijskom nasljeđu – primjer regije Ruhr u Njemačkoj”. *Informatica Museologica* 38, br. 1-2 (2007): 6-21. <https://hrcak.srce.hr/134653>
3. European Commission. Audience Development via Cultural Engagement. Brussels: European Commission, 2017. <https://culture.ec.europa.eu/publications/audience-development-via-cultural-engagement>
4. Penava Brekalo, Zvezdana. „INDUSTRIJALIZACIJA GRADA OSIJEKA: POSEBAN OSVRT NA PRVE DVIJE FAZE INDUSTRIJSKOGA RAZVOJA”. *Mostariensia* 26, br. 1 (2022): 105-116. <https://doi.org/10.47960/2831-0322.2022.1.26.105>
5. Horvat, Mirela. „Ususret novim mogućnostima interpretacije i revitalizacije industrijskog nasljeđa Belja, s osvrtom na nekadašnju

zgradu restorana Pustare Kneževu”. *Informatica Museologica* 44, br. 1-4 (2013): 47-59. <https://hrcak.srce.hr/174237>

6. Ifko, Sonja. „Arhitekturna baština industrijalizacije: mogućnost ponovne uporabe”. *Informatica Museologica* 29, br. 1-2 (1998): 89-93. <https://hrcak.srce.hr/143082>

7. Knežević Križić, Ivana i Marina Vinaj. „Od male sličice do velike priče: Osječka tiskana građa tvornice Saponia u Odjelu knjižnice Muzeja Slavonije”. *Knjižničarstvo* 26, br. 1-2 (2022): 11-23. <https://hrcak.srce.hr/284499>

8. Pauletta Dan, Romana Lekić i Krešimir Dabo. „Dobra praksa razvoja publike u Hrvatskoj i uspješnosti kulturnih manifestacija”. *Studia Polensia* 11, br. 1 (2022): 75-116. <https://doi.org/10.32728/stud-pol/2022.11.01.04>

9. Turk Joksimović, Željka. „Industrijska baština u knjižnici”. *Kvartal XVIII*, br. 3-4 (2021): 96-105. <https://hrcak.srce.hr/274529>

10. UNESCO. Recommendation Concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections. Paris: UNESCO, 2015. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246331>

11. Zlatić, Stjepan i Maja Krtalić. „Dokumentacija o industrijskoj i tehničkoj baštini”. *Libellarium* 10, br. 1 (2017): 77-92. <https://doi.org/10.15291/libellarium.viii.300>

Primljeno: 29. srpnja 2025.

THE MUSEUM OF SLAVONIA – MULTI-DIMENSIONAL APPROACHES TO THE INTERPRETATION OF THE INDUSTRIAL HERITAGE

In the context of accelerating technological changes and the redefinition of the role of the museum, the preservation and interpretation of the industrial heritage is becoming an ever more important professional and social obligation. The industrial heritage, as tangible and intangible record of the past of both labour and production, is particularly at risk in settings caught up in de-industrialisation, demographic decline and economic restructuring. The objective of this study is to investigate contemporary approaches to the promotion and interpretation of the industrial heritage in Croatia through the development of public participation, digital technology and intersectoral collaboration.

The present case study analyses the activities of the Museum of Slavonia, including the exhibition projects *Osijek* [beer] and *The Story of Belje*, the interpretation of the industrial heritage through printed materials (Saponia) and the international project *VIRAL – Virtual Reality Archive Learning*. Research has shown that the integration of digital tools, participative methods and educational programmes enables a multi-layered and emotionally engaged interpretation of the industrial heritage, while intersectoral and international cooperation can open the way to its sustainable revitalization.

The results of this study confirm that museums can, through a multidimensional approach become important actors in the preservation and promotion of the industrial heritage and so contribute to the reinforcement of the identity of a local community, to the development of cultural tourism and the creation of new educational and creative opportunities.